Feltámad a mintakönyv

A zemplén hegyekben meghúzódó Telkibánya nemcsak középkori aranybányászatáról, hanem hajdani porcelángyáráról is nevezetes. Az 1825-ben alapított kis üzem 1906-ban szűnt meg. Az egykori gyári épületben tavaly ipartörténeti kiállítást nyitottak, amely hamarosan páratlan anyaggal gazdagodik. A Telkibányán élő, 84 esztendős Varga Andrást, aki a hajdani porcelángyárban dolgozott, felkérték, hogy a gyár 1904. évi mintakönyve alapján 150 edényre fesse rá azokat a motívumokat, amelyeknek egy részét még maga tervezte. Az edények az Ipartörténeti Múzeum falát díszítik majd.

Trófeák

A páciens nem beteg

Néhány évvel ezelőtt súlyos szívbeteg asszonyt szállítottak a mentők az egyik klinikára. Kilencedik hónapban volt. Terhességét eltitkolta, mert az orvosok előre figyelmeztették, hogy nem szülhet. Három professzor tartott gyors konziliumot: csak a gyerek menthető meg. De hátha... Császármetszés, 2800 grammos egészséges fiúcska. A harmadik napon az anya, mintha felismerte volna a környezetét. Újabb remény, az orvosok egy pillanatra sem mozdultak el az ágya mellől. Aztán a második embólia, és az asszony meghalt. Egy uj életért a sajátját adta.

Nem hiába állapította meg egy ismert német nőgyógyász: az asszonyok két dologért képesek még életüket is kockára tenni: azért, hogy gyermekük legyen, és azért, hogy ne legyen.

Szerencsére, ez a kettős törekvés ma már egyre kevésbé követel emberéleteket. De ez korántsem jelenti azt, hogy nem okoz egyik is, másik is tartós lelki zavarokat, kisebb vagy nagyobb családi tragédiákat.

Idestova tíz éve, hogy felkerestem egy tudós asszonyt, akinek a munkássága több külföldi szaklap elismerését is kiváltotta. Beszélgetésünk végén, búcsúzóul feltettem neki a kérdést, hogyan lett tudós?

— Nem lehetett gyermekem. Ezzel fizettem azért, hogy most tudósnak nevezzenek.

Minden tizedik házasság

Az önfenntartáson túl a legalapvetőbb emberi cél vagy a fajfenntartás, az utódok világra hozatala. De meglepően sok házasságból mégsem születhet gyermek. Magyarországon a házasságok 15 százaléka gyermektelen. Tapasztalatok, adatok szerint ezek egyharmada saját elhatározásból maradt meddő, minden tizedik házasságban — mintegy 250 ezer házaspár — viszont szerették volna, vagy szeretnék a gyermeket.

A családtervezés — különösen a gyengén fejlett országokban — hosszú időn át leszűkült arra a kérdésre: mit kell tenni, hogy ne szülessen gyermek. Ahogy a szakemberek mondják: negatív családtervezés folyt és folyik. A második világháború emberpusztításai után, az egészségügyi kulturáltság növekedésével együtt mind többen keresték fel a szakorvosokat: „Gyermeket szeretnénk, doktor úr!" Az évszázad első felében ilyen kéréssel alig-alig fordultak orvoshoz, az utóbbi évtizedekben viszont az igények megteremtették egy új tudománvág alapjait, és kialakították a meddőség vizsgálati módszereinek és gyógyításának gyakorlatát.

Régen a meddőség okai között sok esetben szerepelt a tbc és a gonorrhea. Szerepüket mostanában a többi között az abortusz veszi át, melyet sokan — az esetleges következmények mérlegelése híján — olyan könnyen vésznek, mint egy mandulaműtétet.

A meddőség okozója egyaránt lehet a férfi és a nő. A tapasztalatok szerint a meddő házasságok fele vezethető vissza a nőre, körülbelül 40 százaléka a férfira, és mintegy 10 százalékban mindkettőre.

Sok férfi már annak a gondolatától is irtózik, tiltakozik, hogy benne is lehet a hiba. Néha egyszerű gyógyszeres kezeléssel eredményt lehet elérni. Az igazsághoz tartozik, hogy a nő termékenysége könnyebben károsodik, de könnyebben is gyógyítható, míg a férfiaknál a meddőség nehezebben szüntethető meg.

A férfiak idegenkedése bizonyos mértékig érthető. Meddőségvizsgáló intézet csupán a fővárosban van — létezésének negyedszázada alatt mintegy 27 ezren keresték fel —, vidéken a férfiak könnyen elkallódnak a nőgyógyász, az urológus és a nemibeteg gondozó orvosai között.

Bizonyos kockázat

A kockázatot is vállalni kell, de kevés területe van az orvosi gyakorlatnak, ahol oly nehéz meghatározni, mennyi kockázatot lehet vállalni, mint a meddőség kezelésében. A páciens itt ugyanis nem beteg. Ha a gyermektelenségbe beletörődik, boldogan élhet száz évig is, ha műtétre jelentkezik, az már bizonyos kockázattal jár, és tegyük hozzá, nem is mindig biztos eredmény. Mindezt azért említettük meg, hogy hangsúlyozzuk, milyen nagy szerepe van itt az orvos és a páciens őszinte és nagyon szoros együttműködésének.

Bár feltehetően csak néhány száz házaspárt érintene, mégis szólni kell a mesterséges megtermékenyítésről is, amelynek legalább annyi a pártolója, mint az ellenzője, az előnye, mint a veszélye. Több országban rendezte már ezt a kérdést a törvény. Ismertek külföldi „spermabankok", ahol a legszigorúbb titoktartás mellett gyűjtik és tárolják a férfisejteket. Még itt is ott lebeg a vétlen orvos feje felett a veszély, ha fogyatékos gyermek születik, „biztosan ő rontott el valamit".

Talán ezzel is magyarázható, hogy itthon több alkalommal is élesen támadták a mesterséges megtermékenyítést, pedig sokak szerint, ha csak néhány száz család boldogságát sikerülne ilyen módon megteremteni, akkor is megérné, hogy lehetőséget teremtsünk rá.

Egyébként a nagyon bonyolult jogi kérdéseket is felvető orvosi beavatkozás szabályozásával, úgy hírlik, már foglalkoznak a jogászok.

Egytized rendellenesség

Ha ennek az írásnak a nyomán csak egy kicsit is oldódik az a rengeteg előítélet, ami a meddőséghez tapad, ha csak néhány házaspár határozza el magát, hogy elmegy a vizsgálatra, orvos, szerkesztő, nyomdász nem fáradt hiába. Legalább ennyire fontos, hogy ne rontsunk a természeten, ne növeljük szándékosan a terméketlen, a meddő házasságok számát.

Bár az engedélyezett abortuszokat nálunk kórházakban és klinikákon végzik, mégis, a művi vetélések egytizedét kíséri rendellenesség. És ha csak további tíz százalékuknál lép fel meddőség, akkor is évente több mint kétezer nő kárhoztatja magát gyermektelenségre.

Pünkösti Árpád

Ez már gond, nem játék

Ideális környezetben helyezkedik el a szegedi 600-as Iparitanuló Intézet. Zöld lombok ölelik körül az intézet épületeit, a sugárúton villamos jár, bár gyalogosan is hamar kiér az ember a Belvárosból. Az udvaron építkeznek, bővítik az iskolát, új tantermekkel és a kollégiumi szobákkal gyarapodik a leendő szakmunkások birodalma. László Nándor igazgató örömmel beszél a nagy építkezésről.

— Elbontották már az útba eső épületeket, összesen nyolc darab elavult és korszerűtlen házat. Az építőipar megkezdte a felvonulását. Tizennégy tantermes iskola, szép tornateremmel és egy 200 tanulónak otthont adó kollégium épül fel ebben a környezetben. Egyedi tervek szerint, kultúrált körülményeket biztosítva az itt élő és tanuló ifjúságnak. Új konyha és étterem is készül, hatszáz adagot főzhetnek a konyhán és egyszerre 150-en ülhetnek le az étteremben.

●

A zsibongó, egyáltalán nem megszeppent gyerekek közül szólítok meg néhány felvételizőt, illetve beiratkozót. Ezek a fiúk még hivatalosan valamelyik általános iskola nyolcadikos tanulói, javíthatnak, vagy ronthatnak is bizonyítványaikon, hiszen a vizsgák ideje az évzárás még odébb van. G. Molnár Zoli nagy gondban van.

— Az építőknél azt ígérték, hogy mehetek szobafestőnek, a bátyám is ott tanul kőművesnek. Az intézetben meg azt mondják, hogy megtelt a létszám, legyek vízvezeték-szerelő.

Mozgékony gyerek, nagy barna szemével segélykérően néz rám. Nem tudja ki vagyok, talán azt hiszi, hogy az iskola egyik vezetője, vagy az építőipari vállalat megbízottja. Papírt és ceruzát lát a kezemben, s ebben a milliőben papírral és notesszal a kezében egy felnőtt talán még segítségére is lehet. Sajnálom, hogy le kell hűtenem reményeit.

— Miért akarsz szobafestő lenni? — érdeklődöm tőle.

Nem gondolkodik a válasszal egy pillanatig sem.

— Nekem az tetszik.

— De miért?

— Hát... — gondba kerül a magyarázattal —, mert az szép munka, meg a szobafestők jól is keresnek.

— Valaki ajánlotta ezt a szakmát? A szüleid?

— Nem. Én választottam magamtól.

Egy darabig beszélgetünk, vitatkozgatunk, de Zolit nem lehet lebeszélni a szobafestő mesterségről. Nagy családás érné, ha az ígéretet adó vállalat nem tartaná a szavát. Mondom még Zolinak, hogy jól fontolja meg a választást, mert ez már nem játék, ez komoly gond és felelősség. Azt válaszolja, hogy ő is tisztában van ezzel, s ha itt most éppen „játszogattak is a srácokkal" elhatározása megalapozott és komoly. Magamban nem tudok másra gondolni, mint arra, hogy régebben menynyire nem választották ezt a szakmát a fiatal fiúk, „lasszóval" kellett szobafestőnek fogni őket.

Persze vannak most is olyan szakmák, ahova nem tódulnak a gyerekek. Panaszkodik az iskola igazgatója, hogy nincs ki a létszám a gumigyártó, a vasbetonszerelő, az általános vasipari és az öntő szakmákban.

— A szakmunkástanulók képzése nem történhet tervszerűtlenül. Egyeznie kell a népgazdaság, a környezet igényéhez — mondja. — Itt építették fel Szegeden, jelentős pénzért az EMERGE Gumigyárat. Gondolnunk kell arra is, hogy ez a szép és nagy értéket előállító gyár ne maradjon szakképzett dolgozók nélkül. Ugyanez vonatkozik az öntődére is. Most kezdték meg az úgynevezett fehérfém öntését, alumíniumot öntenek. Oda is kell a jólképzett szakember. Nem lehet mindenki autószerelő vagy televízió műszerész. Ha ki is képeznénk őket, nem tudnának elhelyezkedni.

●

Egy másik fiú, Lakó János vízvezeték-szerelő lesz.

— Minden rendben van, itt is, meg a vállalatnál is — mondja magabiztosan és olyan hangsúllyal, mint akinek az útjába senki sem gördített akadályt.

— Hogyan jutottál erre az elhatározásra?

— Apukám mondta, hogy ezt a szakmát válasszam. De nekem is tetszett, mert a házunkban gyakran jártak vízvezeték-szerelők és láttam hogyan dolgoznak, hogyan fűrészelik el a csövet és vágnak menetet a végére. Ennek a munkának az eredménye jól látható és hasznos — magyarázza igen meggyőzően és okosan.

— Hova jársz általános iskolába és milyen a bizonyítványod?

— A Béke utcaiba. Három egész és héttized az átlagom.

— Apukádnak mi a foglalkozása?

— Sofőr.

●

A pályát választó gyerekeket sok minden befolyásolja. Legjobban a szülők és a testvérek, aztán a baráti kör és az iskola, a környezet hatása. Egyik fiú azért választotta a kőműves szakmát, mert az új lakótelepen kaptak lakást és szabad idejében sokat ténfergett az épülő házak között, ahol beszélgetett az idősebbekkel, sőt odakéredzkedett mellé jük és segített is nekik. Egy kislány az építőipari szakközépiskolába iratkozott, pedig szülei humán műveltségűek, pedagógusok. A hatást a szomszédban lakó fiatalember váltotta ki, akinek tervezőmérnök a képzettsége. Amikor a mérnök házaspárnak megszületett a gyermeke, a szomszéd kislány gyakori vendég lett a pólyás mellett, s persze látta, hogy a papa a rajzasztal mellett dolgozgat. Most elhatározása, a kis dajkának, hogy belőle is tervező lesz, s sokkal hasznosabb, ha nem gimnáziumban tanul, hanem az építőipari szakközépiskolában.

Az iparitanuló intézet igazgatója szerint az általános iskolában igen sokat tehetnek annak érdekében, hogy a ma még periférikus és nem ismert szakmákat is megszerettessék a gyerekekkel.

— Magát a fizikai munkát, a szakmunkás mivoltot kell megszerettetni a fiatal fiúkkal és lányokkal, hogy lássák annak megbecsülését, fontosságát és szépségeit. A gumigyártó és az öntő szakmáknál talán nem lenne akkora idegenkedés, ha néhány iskolában szakkört szerveznének — tanácsolja László Nándor.

Hárman csivitelnek még körülöttem. Mind mondani akarja a nevét, s azt, hogy milyen szakmát választottak. Irigykedve néznek két társukra, akiknek neve talán még az újságban is megjelenik. Úgy érzem egyikük, másikuk még szakmát is változtat majd az évek során, de az már látszik rajtuk, hogy megkülönböztetik a pályaválasztást a játéktól. Bizony, bizony, ez már gond és nem játék, bár maradjanak csak sokáig játékos jókedvükben.

G. I.

A műszaki hónap eseményei

Az alábbiakban közöljük a XI. műszaki hónap harmadik hetének (május 17—22) szegedi rendezvényeit:

Május 17.: Dr. Becker János: Néhány újabb szerkezettervezési tapasztalat; Marosi Tibor: Filmvetítéssel egybekötött balesetvédelmi előadás; Kresz Ferenc: Fénytávmérés ismertetése és gyakorlati bemutatása.

Május 18.: Revicz László: A műszaki fejlesztés és kutatás szerepe a bőr- és cipőiparban; Székely Gyula: A szegedi vágóhíd telepén építendő új hentesüzem technológiai berendezésének ismertetése; dr. Elek Zoltán: Építőipari vállalatok gazdálkodási és fejlesztési problémái a negyedik ötéves terv időszakában; Andó Zoltán: Jövedelemszabályozás rendszerének változása a negyedik ötéves terv feladatának tükrében; Dévényi Sándor: Munkaügyi szabályzók az építőiparban figyelemmel a negyedik ötéves terv feladataira.

Május 19.: Tóth László: Fűrészipari anyagmozgatás problémái; Benedek Sándor: Tolatások dízelesítése; Kertész Ottó: Felépítményi géplánc munkájának műszaki értékelése; Hegyközi István: Centrifugális rendszerű nagy teljesítményű szivattyúk felhasználási területe; dr. Homonay András: A vízminőségvédelem jogi kérdései; Lukics Gyula: A szentesi új téglagyár technológiájának ismertetése; dr. Varjú Pál: A vállalat és gazdasági környezete.

Május 20.: Dr. Tarnóczy Tamás: Az infrahangok fizikai és technikai problémái, valamint biológiai hatásai; Frank László: A Felszabadulás Asztalos Ktsz ötéves fejlesztési terve; Ruzicska László: A bérszabályozás rendszere a negyedik ötéves tervben; Halmos Gáborné: Ládatermelésünk jelenlegi helyzete; Farkas János: A gyufagyártás helyzete a szocialista országokban; Csurgó László: Volkswagengyárban szerzett tapasztalatok; Furka István: A kertészeti termesztés fejlesztésének lehetőségei; Halász Katalin: A Degesch-féle csíratlanító szerepéről és működéséről; Pónyai György: Konténerizáció lehetőségei a textilipar kooperációs szállításoknál.

Május 21.: Tóth János: Vállalatok kereskedelmi tevékenysége; Koszorús Ferenc: A közlekedés feladatai a negyedik ötéves tervben: Hörömpő József: DÉMÁSZ szegedi Üzemigazgatóságának feladatai; dr. Mucsi Mihály: Adatok felső-pliocén és kvarter képződményeinek ismeretéhez; Lelkes Ákos, Révész István: Az algyői II. tárolószint üledékföldtani vizsgálata; dr. Szőkefalvi-Nagy Béla: A matematikai műszaki könyvgyártás időszerű kérdései.

Az üzletek mindig kötelesek visszavenni az üres üvegeket

Az üvegpalackok betétdíjáról és forgalmáról szóló miniszteri rendelet végrehajtásának ellenőrzése során a kereskedelmi felügyelőségek eltérő gyakorlatot, s a rendelkezések megsértését tapasztalták. Ezért a Belkereskedelmi Minisztérium figyelmeztette a vállalatokat a visszaváltási kötelezettségre, a rendelkezés egységes értelmezésére.

Az előírás szerint a vállalatok, a boltok nem korlátozhatják az üvegvisszaváltás időtartamát:

az üzletek a betétdíjas üvegeket a nyitvatartás teljes ideje alatt, még szombaton és vasárnap is kötelesek visszaváltani. Személyi okokra — betegség, vagy szabadságolás miatti létszámhiányra stb. — hivatkozva még átmeneti időre sem tagadható meg az üveg visszavétel.

A visszaváltási kötelezettség üvegtípusokra vonatkozik,

ezért, az üzleteknek — függetlenül, hogy az árut hol vásárolták — a náluk árusított típusú üvegeket át kell venniök. Azokra a vendéglátóhelyekre, amelyek utcán át is árusítanak italokat, a bolti kiskereskedelemhez hasonlóan érvényes az üveg visszaváltási kötelezettség. A kizárólag üveg visszaváltásra berendezett boltoknak korlátozás nélkül

mindenfajta betétdíjas üveget át kell venniök.

Nem köteles az üzlet az olyan típusú üvegek visszaváltására, amelyeket nem árusítja. A minisztérium azonban a vásárlók kényelme a vállalatok üzleti hírnevének javítása érdekében kívánatosnak tartja, hogy szolgáltatásjelleggel olyan esetekben is váltsanak vissza üvegeket, amikor arra nem kötelezhetők.